

Super-føroyingar: At hava verið undirlegin partur av aðrari tjóð hevur sett síni spor og tað sigur ikki so lítið um okkum føroyingar. At ofta verður smílt niður við at fólki, ið vanda sær um málið og onkur kalla enn tá hesi super-føroyingar, segði Jónur Høgenesen, í røðuni hon helt á háskúlanum ólavskúaftan.

donskum máli. Tíbetur eru stórar broytingar hendar á hesum øki til tað betra, men enn eru vit ikki komin á mál. So hvørt sum eitt mál er nátt, eiga eisini nýggj mið at verða sett.

Vit kunnu tó staðfesta, at virðingin fyri sínum egna, hevur fært við sær, at tað í dag er ein sjálfvilygja, at føroyskt mál er høvuðsmál í skúla, í kirkju og á tingi.

Óg júst nú kom so Móðurmáls orðabókin, sum okkum hevur tørváð leingi. Tað er at gleðast um.

Vit hava nátt nógv føroyska málinum at frama, og kjakið um mál og máls- ligar spurningar hevur neyván verið meira livandi enn nú. At hava verið undir- legin partur av aðrari tjóð hevur tó sett síni spor og tað sigur ikki so lítið um okkum føroyingar, at ofta verður smílt niður við at fólki, ið vanda sær um mál- ið og onkur kallar enn tá hesi super-føroyingar.

Hóast eg eri føroyingur, hveppi eg meg við, tá eg á skeiðum hoyri danir tosa um »blackboarderen« og »flip-overen« ella »coach- eren«. Hvi undirleggja seg á henda hátt?

Longu í halgu bók verða vit við søguni um Bábelst- orníð ávarað um, at ikki ber til at fáa eitt felags tungumál fyri alla mannaettna á jørð- in.

Alt livandi broytist og búast, soleiðis eisini málið.

Stundum eiga vit tó fram- vegis at vera á varðhaldi. Í teiðukinum t.d. eiga vit at vera ansin. Her hugsi eg ikki so nógv um fremm- andaorð, men at orðini verða bend á rættan hátt.

Um ikki, gera vit okkum inn á beinagrindina í máli okkara, og tá er vandi á ferð.

Tað nýggja - ein avbjóðing

Føroyar eru og vera altíð

avbyrgdar geografskt, men vit eru partur av einum al- tjóða samfelag, ikki minst hvat kunningartøkni við- vikur.

Áðrenn sjónvarp bleiv al- mennur miðil í Føroyum, vóru føroyingar ikki sørt ør- kymlaðir og ivasamir, tí tey kendu ikki avleiðingarnar av hvørja ávirkan hetta heyði á fólki og mentan.

I dag fæst alt hugsandi og óhugsandi niður úr luftini

samt fyribrigdi, men tað er ikki rætt at gera eitt lítið land minni við at innibyrja seg frá øllum nýggjum utt- anifr.

Okkara uppgáva er at brynja okkum at taka ímóti, soleiðis at okkara ungdóm- ur er kritiskur móttvegis tí, tey verða fódrað við, og ikki gloypa øllum rátt, men sjálvi vita hvat er teimum at gagni.

I hesum sambandi er

mikið at fólki læra at lesa, skriva og rokna. Tey skulu mennast at vera sjálvstøð- ugir samfelagsborgarar í einum fólkaræðisligum samfelagi. Sparingar, ið vit hava sæð á skúlaøkinum, hava fært við sær at skúlin bara anir, og hvussu kann skúlin undir hesum umstøð- um vera við til at uppala sjálvstøðugar borgarar við virðing fyri sær sjálvum og øðrum?

Á varðhaldi: Tjóðskaparrørslan kann skiljast sundur í nationalromantikk og nationalismu. Nationalismuna hava vit sæð ræðandi dømi um og her eiga vit at vera á varðhaldi, bæði nú og framyvir, fingi áhoyrnarar at vita

gjøgnum parabol og inter- net. Illa ber til at hava sensur á slíkum miðlum, men vit mugu hava okkurt at seta ímóti. Her er Sjón- varp Føroya og Útvarp Føroya sjáldsøgd amboð, og tí hvílin ein stór ábyrgd á hesum stovnum.

At vera bangin fyri tí nýggja er ikki nakað sjáld-

skúlin ein sera týðningar- mikil stovnur, helst tann týðningarmesti, ið ikki eig- ur at vera undirmettur. Hvør einasti borgari í hesum landi fer gjøgnum skúlaferkið, og tí ræður um at geva teim- um gott í beinið.

Endamálsrøðingin í fólkskúlanum er í sjálvum sær góð, tí í dag er ikki nóg

Í ár kemur nýggj fólka- skúla í gildi, ið hevur stórar avbjóðingar, bæði til lærarar og næmingar. Hetta hendir sama ár, sum Føroya Lærarafelag hevur 100 ár á baki.

Eg vil nýta høvi at ynskja Føroya Lærarafelag hjarta- liga tillukku við teimum 100 árunum og vóni, at

hetta felag framhaldandi hevur orku at stríðast fyri, at føroyski skúlin verður ein skúli við hóskaðum avbjóð- ingum fyri hvønn einstakan, soleiðis at øll kunnu menn- ast innan hesar karmar, fólki og landi at gagni.

Nationalromantikkur og nationalisma

Eg nevndi í áðni, at vit eru partur av alheimssamfelag- num, og tí samskipti ið har er.

Okkum nýtist ikki at vera bangin fyri hesum.

Hóast vit eru serstøk tjóð, hava vit so gott sum altíð verið partur av heiminum rundan um okkum.

Okkara tjóðskaparrørsla er, hóast so føroysk, ikki serføroyskt fyribrigdi; men partur av mentunarráki, ið tók seg upp á evropeiska meginlandinum fyri uml. 200 árum síðan, og sum síð- an breiddi seg sum ringar í vatninum og eisini nam okkara fjarskotnu oyggjar og fekk sítt serføroyska innihald.

Tjóðskaparrørslan í sjálv- um sær er ikki eitt eintýðugt fyribrigdi, men kann skiljast sundur í nationalromantikk og nationalismu.

Romantisk eyðkenni í tjóðskaparrørsluni eru m.a. at leitað verður aftur til fólksins røtur og at fjálgað verður um mentunararvin frá forfedrunum, at fólkið verður upplýst um lívið, um móðurmálið og skaldskapin á tí. Takkað verðið hesum ráki, var skaldskapur av manna munni niðurskriv- aður og ansurin fyri móður- málinum kveiktur her á landi. Her finna vit eisini kærleikan til land og fólk,

an er stórri, sterkari, vakrari og klókari enn onnur, og at landsins íbúgvir eru so ser- stakir, at teir skara langt framúr øllum øðrum fólka- sløgum. Hetta slag av na- tionalismu hava vit sæð ræð- andi dømi um, og her eiga eisini vit at vera á varðhaldi, bæði nú og framyvir.

Mentan er at dyrka

Tjóðskapur í positivum týðningi er góð mentan.

Fremmendaorðið fyri mentan er kulturur. Kulturur merkir at dyrka.

Fyri at fáa nakað gott burtúr, mugu vit dyrka, tað verðið seg materielt ella andaligt. "Dyrkað jørð ber ikki góðan ávøkstur. Dyrkar tú ikki tinni vinarbønd, slitna tey.

Dyrkar tú ikki tey anda- ligu virðini, stírdna tey.

Mentan eru virðir, ið eru dyrkað og framvegis mugu dyrkast, fyri ikki at verða kóyd.

Í »Songi til Studenta- skúlan« yrkir Karsten Hoy- dal bæði í beinleiðis og fluttum týðningi um dyrkað lendi:

»Men tú, sum arvar dyrkað lendi, minst til hvør grønur teigur er ein ogn, sum lívið í tær eig- ur, tað veldst um teg, um bøur ber.«

Okkara mentunararvur má dyrkast, men ov trøngt er um vit ikki eisini á ment- unarlaga økinum kunnu bróta upp úr nýggjum.

Gomul mentan og nýggj virðir nýtast ikki at verða andsagnir.

Við hesum í huga nýtist okkum ikki at vera so bang- in fyri tí fremmenda; men vit eiga at vera vandin og lúka illgresið burtur frá fruktini.

Okkara uppgáva er at uppala okkara børn at lut- taka í einum livandi orða- skifti á øllum samfelagsøk- um, har tey duga og tora at frambæra sína hugsan, og samstundis virða áskoðan- irnar hjá øðrum.

Til hetta krevst vitan og góð frálæra.

Fylkjast og halda saman

Eg byrjaði við at siga, at vit sum fólk standa fyri stórum avbjóðingum. Gamla bónd- asamfelagið er farið.

Vit hava upplivað eitt fiskivinnusamfelag í krepp- u.

Oljuvinnan stendur møguliga fyri framman.

Nú skulu vit brynja okk- um at taka ímóti nýggjum avbjóðingum, bæði sum føroyingar og sum alheims- borgarar.

Við hesum fylgir ábyrgd. Tjóðskaparlaga standa vit eisini á einum vegamóti.

Nú ræður um at hava ár- ræði eins og háskúlamenn- inir og at fylkjast og halda saman, men við tí eru ikki allar súðir sýftar, tí við frælsi fylgir ábyrgd.

Takk fyri orðið. Eydnu fyri Føroya Fólkaháskúla, og fyri land og fólk. Góða ólavskú!